

تحلیل محتوای کتاب جغرافیا (۳) (کاربردی) براساس ساحت های شش گانه سند

تحول بنیادین

پری فجر^۱ رویا احمدزاده^۲

^۱ کارشناسی ارشد، جغرافیا، دانشگاه پیام نور ارومیه
اداره آموزش و پرورش شهرستان ارومیه، آموزشگاه کوثر

Pfa18726@gmail.com

۰۹۱۴۱۴۸۱۹۴۴

^۲ کارشناسی ارشد، جغرافیا، دانشگاه پیام نور ارومیه
^۲ اداره آموزش و پرورش شهرستان ارومیه، آموزشگاه فاطمیه

۰۹۱۴۱۴۶۳۴۲۱

چکیده :

یکی از روشهای ایجاد انگیزه در دانش آموزان، تألیف محتوای کتاب درسی، به صورت فعال و جذاب می باشد. کتابهای درسی در نظام آموزشی، سند مکتوب و مدون تعلیم و تربیت به شمار می آید که فعالیت ها و تجارب یادگیرندگان بر اساس آن سازماندهی می شوند. پس اگر محتوای کتاب های درسی، مطلوب باشند می توانند دانش آموزان را به چالش فکری بکشانند و نیازهای عصر جدید را پاسخ گو باشند. پژوهش حاضر که مبتنی بر تحلیل محتوای کتاب جغرافیا (۳) پایه دوازدهم دوره متوسطه دوم، بر اساس ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش می باشد، از نوع کاربردی؛ از لحاظ گردآوری داده ها، کیفی، از نظرنوع روش، تحلیل محتوای جهت دار می باشد. جامعه آماری کل کتاب درسی در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰) می باشد. ابزار جمع آوری اطلاعات، که به صورت فراوانی و درصد فراوانی بر طبق ساحت تربیتی و درس به درس در جداول ۱۱ تا ۳ محاسبه گردیده است؛ همچنین این درصد ها در جداول پیوست، آورده شده اند. نتایج حاصل نشان می دهند: در کتاب جغرافیا (۳)، به طور متوازن و مساوی به ساحت های شش گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه نشده است. از میان ابعاد مورد بررسی، به طور متوسط بعد اجتماعی و سیاسی، با ۳۷/۴۲ درصد و بعد عبادی اعتقادی و اخلاقی با ۷/۱۴ درصد به ترتیب بیشترین و کم ترین توجه را به خود اختصاص داده اند.

واژگان کلیدی: جغرافیا (۳)، ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین، تحلیل محتوا.

۱- مقدمه :

براساس آیه شریفه ی «و ما خلقت الجن والانس الا ليعبدون» (الذاریات: ۶۵). هدف آموزش و پرورش در جمهوری اسلامی ایران ، پرورش عبد صالح و یا تربیت شهروند وظیفه شناس ، مسئولیت پذیر، سازنده و با نشاط است(شریعتمداری، ۱۳۶۷). کتابهای درسی در نظام آموزشی، سندمکتوب و مدون تعلیم و تربیت به شمار می آید که فعالیت ها و تجارب یادگیرندگان بر اساس آن سازماندهی می شوند. پس اگر محتوای کتاب های درسی ، مطلوب باشند می توانند دانش آموزان را به چالش فکری بکشاند و نیازهای عصر جدید را پاسخ گو باشند(آزاده، ۱۳۸۵) این رسانه با اهمیت ، دربردارنده بخش های نوشتاری، تصویری و تمرین ها است که در راستای تحقق اهداف کتاب درسی انتخاب و سازماندهی می شوند(نوریان، ۱۳۸۸). و محتوای برنامه درسی، همان موضوعات درسی است که از آن به عنوان وسیله ای برای رسیدن به اهداف استفاده می شود(سروستانی ، ۱۳۷۵) . با تحلیل محتوای کتابهای درسی نقاط قوت و ضعف، معتبر و اشکارتی می شود و ضرورت ایجاد یک برنامه استاندارد و سازمان یافته بیشتر احساس میشود. دلیل اهمیت کتابهای درسی تنها از جنبه ابزار آموزشی مطرح نیست بلکه کاربرد گسترده آن ها در مدارس، دانش آموزان را در معرض عقاید، ایده ها و افکار گوناگون قرار می دهد و می تواند به مثابه ابزارهای اولیه برای شکل دهی به نگرش ها و رفتارها، عمل کنند(جامخانه، ۷۲-۱۳۹۰، ۷۶). لذا کتب و محتوا در تمامی مقاطع نظام آموزشی محتاج تجزیه و تحلیل و بررسی علمی هستند؛ چرا که این تحلیل به دست اندرکاران و مؤلفین کتب درسی کمک می کند تا در هنگام تهیه و تدوین و یا گزینش و انتخاب کتاب درسی تصمیمات عادلانه ای اتخاذ کنند(رضاپور، ۹۸-۹۹، ۱۳۷۸). فرایند انتخاب محتوا همواره از حساسیت و اهمیت ویژه ای برخوردار بوده است و این حساسیت به علت ماهیت تصمیماتی است که درباره محتوا اتخاذ می گردد. محتوا بیان می کند در یک موضوع چه چیزی باید آموزش دهند و دانش آموزان چه جریاتی را باید بیاموزند(فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۵). تحلیل محتوا را فن پژوهش عینی، اصولی و احتمالا کمی در محتوا به منظور تفسیر آن می گویند(چوبینه، ۵۶، ۱۳۸۰). به عبارتی دیگر تحلیل محتوا یک روش پژوهشی منظم برای توصیف عینی و کمی محتوای کتاب ها و متون برنامه درسی و یا مقایسه پیام ها و ساختار محتوا با اهداف برنامه درسی است(یارمحمدیان، ۱۵۰، ۱۳۸۵). قلمرو سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش دربرگیرنده عرصه های توسعه اعم از اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است و برای آن ها تعیین تکلیف می شود. این سند پایه، ملاک و راهنمای تصمیم گیری های اساسی برای هدایت ، رهبری ، نظارت و ارزشیابی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی به منظور تحقق تحولات محتوایی و ساختاری است. در این سند، مفهوم تربیت در جامع ترین صورت خود فرایندی جامع و شامل تمام تلاش های زمینه ساز تحول اختیاری و آگاهانه آدمی به صورت امری واحد و یکپارچه و درهم تنیده با تحول تمام ابعاد وجودی انسان است(وفایی و همکاران، ۱۳۹۶). بنابراین تعلیم و تربیت دارای حوزه های گوناگون است؛ حوزه هایی که در آن نیازهای مشترک هم عرض انسان ها، در اصطلاح «ساحت های تربیتی»، به کار گرفته شده است. ساحت های شش گانه در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش عبارت اند از:

۱) ساحت تربیت اعتقادی ، عبادی و اخلاقی : که شامل پذیرش آگاهانه و آزادانه دین اسلام، تلاش مداوم برای ارتقای ابعاد معنوی وجودی خویش و دیگران از طریق برقراری ارتباط با خداوند و دعوت سایرین به دینداری و اخلاق مداری، خودشناسی و دیگر شناسی.

۲) ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی : شناخت حقوق و مسئولیت های خود در زندگی اجتماعی - سیاسی ، مسائل جامعه (مشکلات و آسیب های اجتماعی ، زیست محیطی و) را شناسایی کند و وظایف خود را برای حل آنها در راستای حفظ امنیت و منافع ملی ، وحدت و انسجام اجتماعی انجام دهد. بهره گیری از شیوه کنش اقناعی در تعاملات اجتماعی - سیاسی ، مهارت گفتگو و مشارکت سازنده در فعالیت های جمعی و مدیریت با تحلیل سازوکارهای تکوین ، تداوم و تغییر زندگی اجتماعی - سیاسی ، موقعیت مکانی / زمانی را انتخاب کند و مشارکتی را تجربه کند وظایف و مسئولیت های اجتماعی - سیاسی مترتب بر آن را در سطح خانوادگی ، محلی ، ملی و بین المللی انجام دهد با تحلیل و ارزیابی فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی و سیر تحول آن ، روش هایی را برای صیانت و گسترش این فرهنگ و تعامل میان فرهنگی در سطح محلی ، ملی و بین المللی پیشنهاد کند. با کسب مهارت های نوشتاری ، شفاهی ، ادراکی و تولیدی زبان ، از این مهارت ها برای حل مسائل یا رفع نیازهای خود در سطح جامعه و تحلیل موقعیت های پیچیده بهره گیرد.

۳) ساحت تربیت زیستی و بدنی: عوامل فرهنگی، اجتماعی ، اقتصادی و سیاسی تاثیرگذار بر سلامت و توانایی جسمانی ، روانی ، اجتماعی و معنوی با مشارکت در طرح ها و برنامه های خود را شناسایی کند و با به کارگیری راهبردهای زندگی شایسته ، به الگوی رفتاری پایدار دست یابد بهبود سبک زندگی ، تفریحات سالم ، تربیت بدنی و ورزش ، سالم سازی محیط زیست و عام المنفعه مسئولیت های خویش را نسبت به حفظ آفریده های خداوند و سلامت خود ، خانواده و جامعه انجام دهد و میزان تاثیرگذاری آن را ارزیابی کند. با مطالعه مسایل و مشکلات محیط زیست

در سطح ملی و جهانی و شناخت کارکرد نهادهای اجتماعی، به عنوان دوستدار و فعال زیست محیطی برای اصلاح و بهبود پایداری آن ایفای نقش کند.

۴) ساخت تربیت اقتصادی و حرفه ای: با درک ابعاد و روند شکل گیری مسائل و تحولات اقتصادی در فضای واقعی و مجازی، الگوی رفتار اقتصادی خود، خانواده و جامعه را بررسی کند و روش هایی برای تدبیر معاش خلال به کار گیرد. با شناسایی تحولات عرصه اشتغال و سرمایه گذاری، صلاحیت های حرفه ای خود را ارزیابی و برای کسب و کار و نقش آفرینی اقتصادی برنامه ریزی کند، با شناخت عمومی از بخش ها و سیاست های کلان اقتصادی و درک رفتارهای مثبت و منفی در آینده بازیگران اقتصادی در سطح ملی و فراملی تاثیر آن را بر مسائل جامعه تحلیل کند.

۵) ساخت تربیت علمی و فناورانه: با تحلیل و ارزیابی الگوها و روابط حاکم بر پدیده های انسانی، طبیعی (آیات الهی) و حل مسایل ریاضی از مدل سازی برای شناخت و حل مسایل واقعی زندگی استفاده کند. یک فرایند کار مشارکتی در سطح مدرسه، ایده ها و یافته های علمی - فناورانه را در باره یک موضوع مطالعه و آزمایش کند و یافته های خود را با رعایت اخلاق علمی در سطح فرامدرسه ای ارائه کند. بهره گیری از سواد فناوری و بررسی وضعیت آینده / تحولات علمی و فناوری، ایده خود را در قالب یک طرح یا محصول ارائه کند.

۶) ساخت تربیت زیبایی شناسی و هنری: با مطالعه آثار و مسایل حوزه هنر (رابطه هنر با: فناوری، اقتصاد، فرهنگ، اخلاق و ...)، با به کارگیری آنها را براساس اصول زیبایی شناسی و ارزشی، نقش و تاثیر آن را بر خود و جامعه ارزیابی کند. کارگیری قدرت تخیل و ذوق هنری، اثری فرهنگی هنری خلق کند و آن را بر اساس معیارهای زیبایی شناسی مورد ارزیابی قرار دهد. با انتخاب و بررسی آثار فرهنگی هنری بر مبنای اصول ارزشی و زیبایی شناسی، نقش هنر را به عنوان زبان مشترک میان انسان ها در بستر زمان و مکان تبیین نماید (دبیرخانه شورای عالی وزارت آموزش و پرورش ۱۳۹۰).

یکی از دروسی که در آماده ساختن افراد برای زندگی در اجتماع، مسئولیت ویژه و مهمی دارد، دانش جغرافیا می باشد. چنان که این دانش در کشورهای غربی عامل بسیار مؤثر در آماده سازی جوانان برای زندگی در قرن ۲۱ به شمار می رود (گنجی، ۱۳۷۸). زیرا هدف اصلی از آموزش جغرافیا، پرورش شهروندان و اتباع فعال و مسئولی است که بتواند علاوه بر رفع مشکلات زندگی خود در حال و آینده، به صلح و عدالت میان مردم دنیا از یک سو و بین موجودات انسانی و طبیعی از دیگر سو به طور مؤثر کمک کنند. بنابراین با توجه به اهمیت کتاب جغرافیا و تأکید کتاب های درسی جدید التالیف بر یادگیری فعل و پویا می باشد؛ به تحلیل محتوای کتاب درسی جغرافیا ۳ (کاربردی) پرداخته شده است. بی گمان برای رسیدن به این امر مهم، مستلزم پاش گویی دقیق به پرسش های طبقه بندی شده می باشد که از طریق مطالعه و تحلیل منبع یاد شده، قابل سنجش و استفاده باشند؛ از جمله:

- الف) میزان توجه به ساخت تربیتی اعتقادی، عبادی و اخلاقی در محتوای کتاب جغرافیا ۳ چگونه است؟
- ب) میزان توجه به ساخت تربیتی اجتماعی و سیاسی در محتوای کتاب جغرافیا ۳ چگونه است؟
- ج) میزان توجه به ساخت تربیتی زیستی و بدنی در محتوای کتاب جغرافیا ۳ چگونه است؟
- د) میزان توجه به ساخت تربیتی زیبایی شناختی و هنری در محتوای کتاب جغرافیا ۳ چگونه است؟
- ه) میزان توجه به ساخت تربیتی اقتصادی و حرفه ای در محتوای کتاب جغرافیا ۳ چگونه است؟
- و) میزان توجه به ساخت تربیتی علمی و فناوری در محتوای کتاب جغرافیا ۳ چگونه است؟

۲- پیشینه تحقیق:

اهمیت موضوع تحلیل محتوای کتب درسی به حدی است که صاحب نظران و پژوهشگران زیادی در زمینه بررسی سند تحول بنیادین و تحلیل جایگاه آن در کتاب های درسی پژوهش هایی انجام داده اند از جمله: رهبری، بلباسی و قربی (۱۳۹۴) در مطالعه خود در زمینه جایگاه هویت ملی در سند تحول بنیادین آموزشی و پرورش جمهوری اسلامی ایران به این نتیجه دست یافتند که هویت ایرانی در سند تحول بنیادین، ترکیبی از سه بعد هویت اسلامی، هویت ایرانی و هویت متجددانه می باشد باب الحوائجی و عینی (۱۳۸۸) در مقاله خود با عنوان «تحلیل محتوای میزان به کارگیری استانداردهای سواد اطلاعاتی در دو ساخت تربیت سند ملی چشم انداز ۲۰ ساله آموزش و پرورش. ساخت فرهنگی و هنری و ساخت علمی - فناوری» نتیجه گرفته اند میزان به کارگیری استانداردهای سواد اطلاعاتی در ساخت علمی - فناوری سند ملی، نسبتاً زیاد و در ساخت فرهنگی - هنری سند، پایین تر از میزان متوسط است. علی پور، حیدری و سنجر (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان «بررسی میزان توجه به ساخت های شش گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب های درسی هدیه های آسمانی دوره دوم ابتدایی» دریافته اند از مجموع فراوانی مؤلفه

های مرتبط با ساحت های شش گانه تربیت در کتاب پایه ششم (۴۲۶ واحد) و کتاب پایه پنجم (۱۵۴ واحد) ، میان این دو کتاب از نظر مجموع بازتاب ساحت ها چندان تناسبی وجود ندارد. گودرزی (۱۳۹۲) در مطالعه خود در زمینه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، فلسفه و جایگاه تربیت بدنی نشان داد که در سند چشم انداز آموزش و پرورش توجه ویژه و خاصی به تربیت بدنی شده و از آن به عنوان ابزاری مهم برای تعلیم و تربیت یاد شده است. بیچوند و باقری (۱۳۹۱) در مطالعه خود که در زمینه ساحت های تربیت انجام شد دریافتند که توجه به ساحت علمی و فناوری با مؤلفه هایی از قبیل قضاوت با نغیر روشن و پرهیز از تعجیل در قضاوت، استدلال در امور، حقیقت جویی، بررسی مسائل از زوایای مختلف ، دوری از اغراض شخصی ، شفاف سازی عینیت گرایی در امور ، انعطاف پذیری در عقاید، شک گرایی معقول (تردید سازنده) و احترام قائل شدن برای سایر دیدگاهها همراه است . غلامی و حیدری (۱۴۰۰)، در مقاله خود با عنوان تحلیل محتوای کتاب زیست شناسی پایه دهم براساس ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ، به این نتیجه رسیده اند که در این کتاب به هر شش ساحت تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ، توجه شده است. بیشترین میزان توجه محتوای کتاب زیست شناسی پایه دهم دوره متوسطه به ساحت علمی و فناوری و کمترین میان توجه به ساحت اعتقادی ، عبادی و اخلاقی است.

۳- روش شناسی :

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گرد آوری داده ها کیفی از نوع روش تحلیل محتوای کیفی جهت دار است. محتوای کتاب جغرافیا ۳ (کاربردی) دوره دوم متوسطه ، از نظر توجه به ساحت های شش گانه سند تحول بنادین، مورد بررسی قرار گرفت. جامعه تحقیق، کتاب جغرافیا ۳، پایه دوازدهم رشته ادبیات و علوم انسانی ، چاپ ۱۴۰۱ وزارت آموزش و پرورش بود که شامل سه فصل و ۶ درس به همراه ۳ مهارت جغرافیایی است. با توجه به ماهیت روش تحقیق، در این پژوهش نمونه گیری کل محتوای کتاب درسی و تمام تصاویر کتاب به روش کتابخانه ای می باشد. ابتدا مؤلفه ها و مقولات مربوط به هر ساحت تربیتی تعیین شدند. سپس از طریق فیش برداری و تهیه فهرست هر ساحت به صورت درس به درس ، اطلاعات و داده ها گردآوری شدند. به منظور تحلیل داده ها ، فیش های جمع آوری شده در زمینه مقولات تلخیص شدند و داده های تلخیص شده در قالب جدول ارائه شدند. در نهایت ، فراوانی و درصد پاسخ ها تعیین شدند. سیاهه بررسی ها در جداول و نمودارها به ترتیب ارائه شده است. هم چنین مؤلفه های ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین ، به صورت جدول در پیوست آورده شده اند.

جدول ۱: عناوین فصل های کتاب جغرافیای ۳

فصل ها	عناوین فصل ها	عناوین دروس
فصل ۱	جغرافیای سکونتگاه ها	درس ۱: شهرها و روستاها درس ۲: مدیریت شهر و روستا
فنون و مهارت جغرافیایی ۱	سامانه اطلاعات جغرافیایی	-
فصل ۲	جغرافیای حمل و نقل	درس ۳: ویژگی ها و انواع شیوه های حمل و نقل درس ۴: مدیریت حمل و نقل
فنون و مهارت جغرافیایی ۲	ساعت هماهنگ جهانی	-
فصل سوم	مخاطرات طبیعی	درس ۵: انواع و ویژگی های مخاطرات طبیعی درس ۶: مدیریت مخاطرات طبیعی
فنون و مهارت جغرافیایی ۳	کاربردسنجش از دور در مطالعات جغرافیایی	-

جدول شماره ۲: نمونه سیاهه بررسی مؤلفه های مربوط به شش ساحت تربیتی در محتوای کتاب جغرافیا ۳

مؤلفه های مورد بررسی	ابعاد و ساحت ها
- تدوین ملاک هایی در برخورد با محیط زیست و اعمال آن ها در زندگی فردی و اجتماعی	ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی
- شناخت مسائل اجتماعی که منشأ جغرافیایی دارند و درک زیست محیطی و راه حل ها برای برطرف کردن این مشکلات. - شناخت محیط های جغرافیایی در سطوح مختلف و درک مسئولیت ها به منظور تغییرات مطلوب در این محیط ها	ساحت اجتماعی و سیاسی
- درک تأثیرات انتخاب سبک زندگی بر محیط زیست و احساس مسئولیت در برابر پدیده های خلقت. - ارزیابی میزان تأثیر گذاری اقدامات فردی گروه های اجتماعی بر سلامت فردی، خانوادگی و اجتماعی - بررسی مسائل و مشکلات زیست محیطی در سطح محلی، استانی، کشوری و جهانی و شناخت نهادهای زیست محیطی و ایفای نقش فعالانه در برابر محیط زیست	ساحت زیستی و بدنی
- خلق آثار هنری و زیبایی در زمینه مسائل و مشکلات محیط زیستی و جغرافیایی - تعیین نقش هنر به عنوان زبان مشترک میان انسان و محیط زندگی در بستر زمان و مکان	ساحت زیبایی شناسی و هنری
- درک و شناسایی روند شکل گیری مسائل ومشکلات اقتصادی در فضای جغرافیایی - بررسی تحولات عرصه اشتغال و سرمایه گذاری و ایجاد کسب و کار و برنامه ریزی برای نقش آفرینی اقتصادی - درک رفتارهای مثبت و منفی در آینده و نقش بازیگران اقتصادی در سطح ملی و بین المللی در محیط زیست	ساحت اقتصادی و حرفه ای
- تحلیل و ارزیابی الگوهای حاکم بر پدیده های طبیعی مانند اقلیم و... - توانایی مدل سازی های جغرافیایی و بیان چگونگی استفاده از آن ها در برنامه ریزی ها	ساحت علمی و فناوری

۴- بحث درباره یافته ها

جدول (۳): وضعیت توجه به ساحت های شش گانه در کتاب جغرافیا ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه در درس (۱)

ساحت کتاب	نشانگر	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	اجتماعی، سیاسی	زیستی، بدنی	زیبایی شناسی و هنری	اقتصادی و حرفه ای	علمی و فناوری	جمع
جغرافیا ۳	فراوانی	۲۲	۱۰۰	۳۹	۲۱	۴۲	۳۵	۲۵۹
درس ۱	درصد	۸/۵	۳۸/۶۱	۱۵/۰۶	۸/۱۱	۱۶/۲۱	۱۳/۵۱	۱۰۰

جدول (۴): وضعیت توجه به ساحت های شش گانه در کتاب جغرافیا ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه در درس (۲)

ساحت کتاب	نشانگر	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	اجتماعی، سیاسی	زیستی، بدنی	زیبایی شناسی و هنری	اقتصادی و حرفه ای	علمی و فناوری	جمع
جغرافیا ۳	فراوانی	۱۳	۱۲۵	۱۸	۳۰	۱۰۰	۲۹	۳۱۵

درس ۲	درصد	۴/۱۳	۳۹/۷۰	۵/۷۱	۹/۵۲	۳۱/۷۴	۹/۲۰	۱۰۰
-------	------	------	-------	------	------	-------	------	-----

جدول (۵): وضعیت توجه به ساحت های شش گانه در کتاب جغرافیا ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه در فنون و مهارت جغرافیایی (۱)

ساحت کتاب	نشانگر	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	اجتماعی، سیاسی	زیستی، بدنی	زیبایی شناسی و هنری	اقتصادی و حرفه ای	علمی و فناوری	جمع
جغرافیا ۳	فراوانی	۷	۲۸	۱۱	۲	۱۴	۸	۷۰
درس ۳	درصد	۱۰	۴۰	۱۵/۷۱	۲/۸۶	۲۰	۱۱/۴۳	۱۰۰

جدول (۶): وضعیت توجه به ساحت های شش گانه در کتاب جغرافیا ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه در درس (۳)

ساحت کتاب	نشانگر	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	اجتماعی، سیاسی	زیستی، بدنی	زیبایی شناسی و هنری	اقتصادی و حرفه ای	علمی و فناوری	جمع
جغرافیا ۳ مهارت	فراوانی	۱۸	۱۱۸	۳۶	۲۵	۴۹	۶۰	۳۰۶
جغرافیایی ۱	درصد	۵/۹	۳۸/۵	۱۱/۷۶	۸/۱۶	۱۶/۰۱	۱۹/۶۰	۱۰۰

جدول (۷): وضعیت توجه به ساحت های شش گانه در کتاب جغرافیا ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه در درس (۴)

ساحت کتاب	نشانگر	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	اجتماعی، سیاسی	زیستی، بدنی	زیبایی شناسی و هنری	اقتصادی و حرفه ای	علمی و فناوری	جمع
جغرافیا ۳	فراوانی	۲۰	۱۲۳	۲۴	۲۲	۵۷	۲۶	۲۶۸
درس ۴	درصد	۸/۲۰	۴۳/۶۵	۸/۹۵	۸/۲۰	۲۱/۲۶	۹/۷	۱۰۰

جدول (۸): وضعیت توجه به ساحت های شش گانه در کتاب جغرافیا ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه در فنون و مهارت جغرافیایی (۲)

ساحت کتاب	نشانگر	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	اجتماعی، سیاسی	زیستی، بدنی	زیبایی شناسی و هنری	اقتصادی و حرفه ای	علمی و فناوری	جمع
جغرافیا ۳	فراوانی	۱۵	۴۱	۱۰	۵	۲۱	۲۰	۱۱۲
مهارت جغرافیایی ۲	درصد	۱۳/۳	۳۶/۶۰	۸/۹۲	۴/۴۶	۱۸/۷۵	۱۷/۸۵	۱۰۰

جدول (۹): وضعیت توجه به ساحت های شش گانه در کتاب جغرافیا ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه در درس (۵)

ساحت کتاب	نشانگر	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	اجتماعی، سیاسی	زیستی، بدنی	زیبایی شناسی و هنری	اقتصادی و حرفه ای	علمی و فناوری	جمع
جغرافیا ۳	فراوانی	۱۰	۶۱	۴۶	۳۵	۳۶	۵۷	۲۴۵

درس ۵	درصد	۴/۰۸	۲۴/۹	۱۸/۷۷	۱۴/۲۸	۱۴/۷	۲۳/۲۶	۱۰۰
-------	------	------	------	-------	-------	------	-------	-----

جدول (۱۰): وضعیت توجه به ساحت های شش گانه در کتاب جغرافیا ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه در درس (۶)

ساحت کتاب	نشانگر	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	اجتماعی، سیاسی	زیستی، بدنی	زیبایی شناسی و هنری	اقتصادی و حرفه ای	علمی و فناوری	جمع
جغرافیا ۳	فراوانی	۹	۴۸	۲۰	۱۸	۹۰	۴۹	۲۳۵
درس ۶	درصد	۴/۲۵	۲۰/۴۲	۸/۵۱	۷/۶۵	۳۸/۲۹	۲۰/۸۵	

جدول (۱۱): وضعیت توجه به ساحت های شش گانه در کتاب جغرافیا ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه در فنون و مهارت جغرافیایی (۳)

ساحت کتاب	نشانگر	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	اجتماعی، سیاسی	زیستی، بدنی	زیبایی شناسی و هنری	اقتصادی و حرفه ای	علمی و فناوری	جمع
جغرافیا ۳	فراوانی	۷	۱۱	۳۴	۶	۲۵	۳۴	۱۱۷
مهارت جغرافیایی ۳	درصد	۵/۹۸	۹/۴۰	۲۹/۰۵	۵/۱۲	۲۱/۳۶	۲۹/۰۵	۱۰۰

۵- نتیجه گیری و پیشنهادات

هدف از انجام این مطالعه، بررسی میزان توجه به ساحت های تربیتی در کتاب جغرافیای ۳ پایه دوازدهم می باشد براساس نتایج جدول شماره (۳)، براساس هدف و محتوای درس یک، بیشترین توجه به ساحت های اجتماعی و سیاسی ۳۸/۶۱ و اقتصاد دی ۲۱ و حرفه ای ۱۶ درصد با توجه شده است؛ کمترین توجه به ساحت زیبایی و هنری با ۸/۱۱ درصد توجه شده است. همچنین براساس جدول شماره (۴) که مربوط به درس دو می باشد، بیشترین توجه ها به اجتماعی، سیاسی با ۳۹/۷۰ درصد و اقتصادی و حرفه ای با ۳۱/۷۴ درصد شده است، کمترین توجه هم به ساحت عبادی اعتقادی و اخلاقی با ۴/۱۳ درصد شده است. در جدول شماره (۵) که مربوط به مهارت جغرافیایی می باشد برخلاف هدف درس که بیشتر علمی و فناوری می باشد بیشترین توجه به ساحت اجتماعی سیاسی با ۴۰ درصد و کمترین توجه به ساحت زیبایی و هنری با ۲/۸۶ درصد شده است. در جدول شماره (۶) که مربوط به درس ۳ می باشد به ترتیب بیشترین توجه به ساحت های اجتماعی و علمی با ۳۸/۵ و ۱۹/۶۰ درصد و کمترین توجه به ساحت اعتقادی اخلاقی و عبادی با ۵/۹ درصد می باشد. در جدول شماره (۷) که مربوط به درس ۴ می باشد؛ با توجه به اهداف درس بیشترین توجه به ترتیب به ساحت های اجتماعی و سیاسی و اقتصادی با ۴۳/۶۵ و ۲۶/۲۱ درصد و کمترین توجه به ساحت های اعتقادی عبادی و اخلاقی و زیبایی و هنری به طور مشترک با ۸/۲۰ درصد می باشد. در جدول شماره (۸) که مربوط به مهارت جغرافیایی ۲ می باشد به ترتیب بیشترین توجه به ساحت های اجتماعی و سیاسی و علمی و فناوری و اقتصادی و حرفه ای با ۳۶/۹۳ و ۱۸/۰۱ می باشد. همچنین کمترین توجه به ترتیب به ساحت های زیبایی و هنری و زیستی و بدنی با ۴/۵ و ۹ درصد می باشد. در جدول شماره (۹) که مربوط به درس ۵ می باشد با توجه به اهداف درس که بیشتر به مطالب علمی و فناوری و همچنین مطالب اجتماعی بیشتر توجه شده است؛ بیشترین توجه به ترتیب به ساحت های اجتماعی و سیاسی و علمی و فناوری با ۲۴/۹ درصد و ۲۳/۲۶ درصد می باشد؛ همچنین کمترین توجه به ساحت اعتقادی عبادی و اخلاقی با ۴/۰۸ درصد توجه شده است. در جدول شماره (۱۰) که مربوط به درس ۶ به ترتیب به ساحت های اقتصادی و حرفه ای با ۳۸/۲۹ درصد و کمترین توجه به ساحت عبادی، اعتقادی و اخلاقی با ۴/۲۵ درصد می باشد. در جدول شماره (۱۱) که مربوط به مهارت جغرافیایی و با توجه به هدف و نوع درس که بیشتر به مسائل علمی مربوط می شود به ترتیب بیشترین توجه به ساحت های علمی و فناوری و زیستی و بدنی با ۲۹/۰۵ درصد می باشد و کمترین توجه به ساحت زیبایی و هنری با

۵/۱۲ درصد می باشد. بنا بر این، بر اساس نتایج جداول، بیشترین توجه به ابعاد و مؤلفه های ساحت های ششگانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به ساحت اجتماعی و سیاسی و اقتصادی و حرفه ای و کمترین توجه به ساحت های عبادی و اخلاقی و زیستی و بدنی و زیبایی و هنری می باشد. این نتایج هم چنین نشان می دهد که با توجه به ماهیت کتاب جغرافیای ۳ که بیشتر کاربردی و علمی می باشد؛ میزان یکسانی در پرداختن به ابعاد و مؤلفه های ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین دیده نمی شود. و نامتوازن است.

از آنجا که تحقق اهداف آموزشی هر دانش بر دو محور اصلی، کتاب درسی و معلم و روش آموزشی بستگی دارد، و اهداف کلی آموزش و پرورش با اهداف کلی آموزش هر دانش برآورده می شود؛ نتایج پژوهش ها می تواند زمینه ای را جهت باز اندیشی و بازنگری کتاب های درسی جغرافیا را فراهم آورد، تا سیاست گذاران آموزشی به ساحت های شش گانه تربیتی به خصوص به ساحت های عبادی اعتقادی و اخلاقی و ساحت علمی و فناوری و از همه مهم تر به ساحت زیبایی شناسی و هنری و زیستی و بدنی، توجه بیشتری داشته باشند.

پیوست

ساحت های شش گانه تعلیم و تربیت	کلیدواژه ها و اصطلاحات مرتبط با ساحت های ششگانه تعلیم و تربیت درس اول: شهرها و روستاها
اعتقادی، عبادی، اخلاقی	هاملت، دهی که روستا ندارد، آبادانی، حیات، جهان، مذهبی، جهان شهر، کهکشان، مردم جهان، خشکسالی، فرسایش خاک، شیوه زندگی، رفتار، ارزش انسانی، موالید، مرگ و میر، فرهنگی، روابط خویشاوندی، آداب و رسوم، روابط متقابل
اجتماعی - سیاسی	شهر و روستا، مسیرهای ارتباطی، تصمیمات سیاسی و اداری، مکان اصلی، سکونتگاه، هسته اولیه، شهرپرجمعیت، تمدن های اولیه، عوامل سیاسی، تصمیمات حکومتی، راه های تجاری، عوامل دفاعی و نظامی، قلعه های دفاعی، بازارهای محلی، تقاطع راهها، روستای هولوکو، امratوری مغول، منطقه مسکونی، ناحیه، عوامل انسانی، رونق تجارت، نیروی کار، مملکت جمعیتی، آسیا، چین و هند، خانه ها، مغازه ها، روابط خویشاوندی، وابستگی اجتماعی، همکاری، آداب و رسوم، نوگرایی، تغییرات اجتماعی، رتبه بندی، مدرسه، مرکز بهداشت، پایتخت، شهرمنطقه ای، حوزه نفوذ، کشور، تهران، ایران، مراکز دانشگاهی، آستانه نفوذ، دامنه نفوذ، حداقل جمعیت، بیشترین مسافت، قرن ۲۰ و ۲۱، شهرنشینی، آمریکای شمالی، اروپا، استرالیا، آسیا، آفریقا، تغییرات الگوی شهرنشینی، لندن، نیویورک، مادرشهر، متروپل، پایتخت، مرکز حکومتی، کلان شهر، مگاسیتی، مصوبه شورای عالی، پیرامون، حومه، خوابگاهی، شهرک اقماری، فحمل و نقل، مگالاپلیس، ابرشهر، انبوهی جمعیت، کریدور، مهابداشتر، هند، برزیل، مهاجرت، عوامل دافعه و جاذبه، کالبد، شهرگرایی، روند اجتماعی، شیوه زندگی، نابرابری، ادغام روستاها، بافت شهری، وزارت کشور، شهرگرایی، شهرنشینی کند، دولتها، زیرساختها، اصلاحات ارضی، کشاورزان، انقلاب اسلامی
زیستی - بدنی	پدیده های طبیعی محیط پیرامون، کوه، منطقه آب و هوایی، معادن، منابع، مقر موقعیت، رودهای دجله و فرات، نیل، کارون، سند، آب فراوان، آب و هوای ملایم، خاک حاصلخیز، جلگه، انرژی، ناهمواری، دریا، آتشفشان، گسل فعال، تغییرات محیط، وسعت و فضای سکونت، چشم اندازهای طبیعی، رتبه بندی بر حسب وزن افراد، استادیوم ورزشی، فضای جغرافیایی، مکان، نیمکره شمالی، صنایع دانش بنیان، دلتا رود یانگ تسه
زیبایی شناسی و هنری	تصویر روستای هولوکو در مجارستان، تصویرنمایی از شهر رشت، تصویر شهر قاهره به لحاظ موقعیت ویژه، نقشه موقعیت شهرها، تصویر زندگی شهری در لندن، تصویر زندگی روستایی در بنگلادش، تصویر نمونه رتبه بندی سکونتگاهها در اروپا، تصویر نمونه سلسله مراتب سکونتگاهها و تنوع خدمات در اروپا، تصویر کلان شهر هنگ کنگ، کلان شهر مانیل، تصویر حومه شهر سائوپائولو برزیل، تصویر کلان شهر توکیو، تصاویر ماهواره ای مگالاپلیس سئول - اینچون کره جنوبی، تصویر بوستون - واشنگتن در آمریکا، تصویر روستایی در هند، تصویر تغییرات کالبدی در روستای زنگنه بن رود استان فارس، تصویر روستای گردشگری کندوان، تصویر روستا با عملکرد ماهیگیری در ویتنام، تصویر کلانشهر مشهد، نمودار تغییرات جمعیت شهری و روستایی در ۶۰ سال اخیر، تصویر عوامل دافعه و جاذبه مهاجرت
اقتصادی - حرفه ای	دسترسی به راههای تجاری، قلعه های دفاعی، بازارهای محلی، قرار گرفتن در تقاطع راهها، مشاغل مربوط به شهر، عوامل دفاعی و نظامی، رونق تجارت، دسترسی به منابع معدنی و انرژی برای جذب نیروی کار، توسعه

صنایع، فعالیت های اقتصادی (زراعت، دامداری، جنگلداری، صید و شکار)، عملکرد سکونتگاهها، حوزه نفوذ سکونتگاهها، صنعتی شدن و توسعه کارخانه ها، اشتغال و دستمزددیشتتر، کلان شهر، جهان شهر، تمرکز مؤسسات مالی و پولی، صنایع دانش بنیان، توسعه صنایع کارخانه ای، سرمایه گذاری و خرید زمین های کشاورزی، صنعتی شدن، عصرنوسازی (مدرنیزاسیون)، امکانات و تجهیزاتی چون آب و برق و راه سازی، استفاده از ماشین آلات کشاورزی، روستاها با نقش صیادی، عناصر و خدمات شهری، گردشگری، رونق صنایع کوچک تبدیلی یا خانگی، نظریه نابرابری شهر و روستا، افزایش طبیعی شهرها، ادغام روستاها در بافت شهری، دوره شهرنشینی کند، درآمد حاصل از فروش نفت، توسعه کارخانه ها و تجهیزات و زیرساخت ها، اصلاحات ارضی، تقسیم نادرست زمین، حمایت نکردن دولت از کشاورزان، توجه به صنایع مونتاژ، واردات کالا از کشورهای خارجی، تبدیل تهران به مادر شهر ملی، تبدیل تهران به کلان شهر بزرگ	
نشان دادن محل زندگی بر روی نقشه، مطالعه شناخت مقرو موقعیت، هسته اولیه، سکونت گزینی انسانهای اولیه در کنار رودها، عوامل شکل گیری هسته اولیه سکونتگاهها، عوامل انسانی و طبیعی اثرگذار در گسترش یا زوال سکونتگاهها، بیان کردن مثال در مورد نقش سکونتگاهها، توضیح دادن درباره موقعیت شهرها بر روی نقشه، تشخیص تفاوت های شهر و روستا، سلسله مراتب رتبه بندی سکونتگاهها بر حسب اهمیت، طبقه بندی سکونتگاهها بر حسب میزان جمعیت و عملکرد، معیار و تعاریف شهر کوچک و بزرگ و میزان جمعیت در کشورهای مختلف، حوزه نفوذ سکونتگاه، بررسی حوزه نفوذ سکونتگاه از نظر دامنه و آستانه نفوذ، مدیریت شهر و روستا، برنامه ریزی برای سکونتگاههایی که مناسب باشند، تشریح روند پیشی گرفتن جمعیت شهری از روستایی، مقایسه سطوح شهرنشینی در نواحی مختلف، افزایش شهرهای میلیونی در جهان، تشخیص افزایش شهرها در مناطق مختلف جهان، مفاهیم کلان شهر، مادر شهر، مگا پلیس، حومه و انواع آن، منطقه ابر شهری و ویژگی ها و انواع آنها، مهاجرت عامل تغییر سکونتگاهها، عوامل جاذبه و دافعه جمعیت، تغییرات کالبدی و عملکردی روستاها، تحولات اقتصادی و مدرنیزاسیون، روابط میان شهر و روستا، نابرابری میان شهر و روستا، ملاکهای تبدیل روستا به شهر در ایران، مهمترین علل شهرنشینی سریع در ایران، پیامدهای تبدیل شدن روستا به شهر، محل سکونت دانش آموزان در سلسله مراتب شهری یا روستایی	علمی و فناوریانه

کلیدواژه ها و اصطلاحات مرتبط با ساحت های ششگانه تعلیم و تربیت درس دوم: مدیریت شهر و روستا	ساحت های شش گانه تعلیم و تربیت
زمین، جهان، ارتقای کیفیت زندگی، فرهنگی، نسل آینده، غیرقانونی، گورستان، کلیسا، مسجد، فرهنگ و هویت، نمادها و عناصر، پرچم، خدمات فرهنگی و اجتماعی، حفظ محیط زیست و چشم اندازهای روستایی، شهر پایدار، طرح بام تابان	اعتقادی، عبادی، اخلاقی
مدیریت، محل سکونت، روابط اجتماعی، جوامع انسانی، دوران معاصر، شهرنشینی، توسعه شهرها، تمرکز جمعیت، روستانشینی، مهاجرت نیروی کار، سکونتگاه، اندیشمندان، برنامه ریزی، آمایش سرزمین، استان، ظرفیت، توسعه عمومی، اجتماعی، عدالت اجتماعی، محرومیت، فقر، انبوهی جمعیت، مادرشهر، نیاز، دانشگاهها، جاده ها، طرح کالبدی ملی، طرح جامع شهرنشینی، طرح تفصیلی شهرها، طرح هادی روستایی، شهر پایدار، نسل آینده، غیررسمی، غیرقانونی، کودکان کار، امکانات گردشگری، اختلاف طبقاتی، تأمین اجتماعی، افراد بیخانمان، حاشیه نشینی، زاغه نشینی، مسکن موقت، مانیل فیلیپین، جرائم و بزهکاری، انحرافات اجتماعی، همگرانی محلی، امنیت شهری، فقر شهری، کجروی اجتماعی، سرقت خشونت، اعتیاد، طلاق، بناها، اموال عمومی، وندالیسم شهری، ساختمانهای متروکه، محله های قدیمی، دوربین های مدار بسته، بیکاری، آموزش عمومی، شهروندان، فرایبورگ آلمان، تراموا، پارکینگ، خدمات عمومی، سینما و تئاتر، موزه، مبللمان شهری، معماری و طراحی شهر، مجسمه، آب نما، علائم راهنمایی رانندگی، معلولان، سالخوردگان، خط بساوی، رمپ، شهر هوشمند، ترافیک، پلیس، تصادف، مترو، عملکرد، سرنانه، استاندارد، فقر روستایی، واسطه، رادیو و تلویزیون، انقلاب اسلامی، محرومیت زدایی، جهاد سازندگی، استقلال، نهاد، نقشه، وزارت کشور، شهرداری، شورای اسلامی، دهیاری، مشارکت مردم، رأی، نمایندگان، قانون اساسی	اجتماعی - سیاسی
فضای جغرافیایی، محیط، منابع، حفاظت محیط زیست، افزایش طبیعی جمعیت، انرژی، آلودگی آب، خاک، هوا، شهر سالم، مدیریت پسماند، دفع فاضلاب، انرژی خورشیدی، بوستان، فضای سبز، قنات، اراضی	زیستی - بدنی

زیبایی شناسی و هنری	تصویر زاغه نشینی بمبئی هند، تصویرمسکن ارزان قیمت، شهرک سنت جیمزکانادا، مسکن مهر پردیس ایران، تصویرفروشدگان دوره گرد در سریلانکا-نیجریه و ایتالیا، تصویر کارگاه آموزشی پیشگیری از آسیب های اجتماعی، تصویر طرح بام تا بام یزد، تصویرشهرفرایبورگ آلمان به عنوان شهر پایدارو سازگاربا محیط زیست، تصویرآینما درتهران، خط بساواپی مشهد، تصاویر نیمکت و صفحه خورشیدی، پیاده روی در ژاپن، معماری فرودگاهی درمراکش، میدان ساعت ساری، مبلمان شهری خرمشهر، استفاده ازتجهیزات ICT، استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، شهرآمستردام باروشنایی چراغهای هوشمند، تصویرپایش ترافیک وتابلوهای هشدارترافیکی تهران، روستای گینگادر کشور رواندا، روستایی درکنارجاده فروش سبب زمینی شیرین در نیجریه، برداشت و فروش گرمک در روستایی در سنج، تصویرصنایع تبدیلی کشاورزی، کارگاه کوچک بافندگی روستایی در هند، آموزش و بهداشت روستایی درهند، تأمین آب آشامیدنی سالم درروستایی در هائیتی، فعالیتهای جهادسازندگی، اجرای طرح هادی روستایی، شرکت توزیع برق استان کهکیلویه وبویراحمد، روستای سامان درساوه
اقتصادی - حرفه ای	رشد و توسعه شهرها، تمرکز جمعیت، کاهش روستانشینی، مهاجرت، آمایش سرزمین، سامان دادن به فضاهای جغرافیایی، توزیع متوازن و منطقی جمعیت، فعالیت ها و تجهیزات، توسعه جنبه های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و دفاعی، توجه به ظرفیتهای و توانمندی های همه مناطق، توجه به عدالت در توسعه، برنامه ریزی عمرانی (احداثصنایع، مراکز درمانی، دانشگاه و جاده) شهرپایدار، اشتغال شهری، کارگری موقت و روزمزد، خدمتکاری در رستورانها، اشتغال غیررسمی، غیرقانونی، فروشندگان دوره گرد، دست فروش ها، دلالان، زباله جمع کن ها، نوازندگان دوره گرد، کودکان کار، حمایت از کارآفرینان، ایجادغرفه های ارزان، توسعه امکانات گردشگری، رعایت نشدن عدالت اجتماعی در توزیع درآمدها، اختلاف طبقاتی شدید، افراد بی خانمان، کارتن خوابها، بی توجهی حکومتها به تأمین اجتماعی، اسکان غیر رسمی، حاشیه نشینی و زاغه نشینی، گران بودن قیمت زمین، مسکن کافی و مناسب، درآمد کم، بیکاری، فقرشهری، سرقت، ساختمانهای متروکه، دوربین های مداربسته، روشنایی معابر، بازسازی محله های فرسوده، آموزش عمومی، فشاربر منابع و مصرف انرژی، مدیریت پسماند، الگوی مصرف آب و برق، دفع فاضلاب، نابرابری فضایی، مبلمان شهری، معماری، نیمکتهای و سطلهای زباله، خط بساواپی، رمپ، شهرهوشمند، فناوری ICT، حسگرها، گردش آزاد اطلاعات، تونل های مترو، دسترسی به Wifi، پایش ترافیک وتابلوها، هشدار تصویر، کاربری زمین، برنامه ریزی شهری، سرانه، کاربری فضای سبز شهری، مشکلات اقتصادی، شکاف و نابرابری درآمد بین شهرنشینان و روستا نشینان، سرمایه گذاری در نواحی شهری، برنامه توسعه روستایی، نداشتن مالکیت زمین، کمبود زمین، قطعه قطعه بودن زمین های کشاورزی، نداشتن دسترسی به بازار، تشکیل تعاونی های روستایی، انقلاب سبز، توسعه صنایع کوچک روستایی، جهادسازندگی، مهارت های فنی و حرفه ای، لایروبی و نگهداری قناتها، بنیادمسکن، پشتیبانی مالی وفنی و علمی
علمی و فناوریانه	شهر پایدار ، اشتغال شهری ، محیط زیست شهری ، ایجاد غرفه برای فروشندگان دوره گرد ، اجرای طرح های ساخت مسکن ارزان قیمت ، افزایش نظارت و نصب دوربین های مدار بسته ، بهبود روشنایی معابر ، مدیریت شهر ها از نظر جرم خیزی ، برگزاری کارگاه های آموزشی ، اجرای طرح بام تا بام ، نقشه های کاربری اراضی شهری ، عملکرد های متفاوت شهری ، سرانه و محاسبه ان ، برنامه ی توسعه ی روستایی ، انواع نابرابری های اقتصادی بین شهر و روستا ، حفظ محیط زیست روستا ، اصلاحات ارضی ، گسترش انقلاب سبز ، فعال کردن اقتصاد روستا ، توسعه صنایع کوچک روستایی ، توسعه خدمات گردشگری ، تشکیل جهاد سازندگی ، توسعه راه های روستایی ، تشکیل بنیاد مسکن ، اجرای طرح های هادی روستایی ، نهاد های مدیریتی شهر و روستا ، اجرای طرح های عمرانی و خدمات شهری و روستایی
ساحت های شش گانه تعلیم و تربیت	کلیدواژه ها و اصطلاحات مرتبط با ساحت های ششگانه تعلیم و تربیت درس فنون و مهارت جغرافیایی ۱: سامانه اطلاعات جغرافیایی
اعتقادی، اخلاقی	پوشش گیاهی، ناهمواری، کاربریزمین، منابع طبیعی، محیط، انسان، ارتباط منطقی
اجتماعی - سیاسی	مدیریت، اطلاعات، شهر و روستا، آثار تاریخی، جمعیت، تأسیسات و تجهیزات شهری، راه و شبکه های حمل و نقل، داده های توصیفی، تجزیه و تحلیل اطلاعات، علوم، تصمیم گیری، مکان یابی شهرک، شبکه بهداشت، کسب و کار، سامانه، کاربری، مدل سازی، نمودار، طبقه بندی، جمع بندی، لایه ها، مدرسه، درمانگاه، سالن ورزشی، گزارش میدانی

زیستی - بدنی	موقعیت مکانی، پوشش گیاهی، منابع، معادن، فضای جغرافیایی، کشاورزی، محیط زیست، شیب زمین
زیبایی شناسی و هنری	تصاویر لایه ای مختلف GIS، تصویر نقشه GIS
اقتصادی - حرفه ای	عصر اطلاعات و رایانه، تأسیسات و تجهیزات شهری، داده ها و اطلاعات، سامانه اطلاعات جغرافیایی GIS، تصاویر ماهواره ای، گزارشهای میدانی، پردازش و تجزیه و تحلیل میدانی، مدل سازی، کدبندی، جدول، متن، لایه بندی، برقراری ارتباط منطقی و ریاضی، محاسبات آماری و ریاضی
علمی و فناوریانه	سامانه اطلاعات جغرافیایی، موقعیت مکانی، سامانه رایانه ای برای مدیریت، تجزیه و تحلیل اطلاعات مکانی و جغرافیایی، کاربری زمین، عمران، شبکه های حمل و نقل، نقشه برداری

ساحت های شش گانه تربیت و تربیت	کلیدواژه ها و اصطلاحات مرتبط با ساحت های شش گانه تعلیم و تربیت درس سوم: ویژگی ها و انواع شیوه های حمل و نقل
اعتقادی، عبادی، اخلاقی	تبادل فرهنگی، جهان، شرق، غرب، نیروی انسان، آسیب کمتر حمل و نقل لوله ای برای محیط زیست، نقش حمل و نقل در تبادل فرهنگی، چارپایان، باد، تنگه، آبراهه، کانال، زمین، دنیا، اقیانوس، دریا، دریاچه، شبانه روزی، زلزله، اعضای خانواده
اجتماعی - سیاسی	وسایل حمل و نقل، کالا، نخستین تمدن، انسان، ایران، رفت و آمد، مکان، هخامنشیان، امپراتوری روم، پایتخت، جاده ابریشم، اروپا، چاپارخانه، جاده های سنگ فرش، آسیا، مسافر، قرن ۱۹، انگلستان، قرن ۲۰، فضاهای شهری، شبکه جاده ای، شهر و روستا، مراکز خدمات، راهداری، جنگ جهانی دوم، آلمان، افزایش جمعیت، جابه جایی مردم، کشور، بین الملل، کارو سکونت، فعالیتهای اجتماعی، ارتباط مردم، قدرت ملی، بندر، قدرت سیاسی، حکومت، ابزار سیاسی، مسافت، مبدأ و مقصد، الگوهای پراکندگی، برنامه ریزی، مدیریت مطلوب، حمل و نقل جاده ای، ایستگاه مترو، پایانه، عصر خودروها، خانواده ها، تراکم ترافیکی، ایام تعطیلات، آزادراه، بزرگراه، سرعت خودروها، تقاطع همسطح، انقلاب اسلامی، تهران، کرج، قزوین، قم، راهنمایی و رانندگی، فرانسه، اسپانیا، ژاپن، توکیو - ازاکا، دهه های اخیر، کشورهای جنوب شرقی، چین، تایوان، کره جنوبی، آمریکا، روسیه، هند، شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران، اصفهان، مشهد، قاره، ماشین دودی، اسکله، هتل، کشتی کروز، رستوران، سینما، تئاتر، استخر، زمین بازی، توسعه، ساخت ماشین آلات، قشم، بندرعباس، چارک، خرمشهر، فرودگاه، هواپیما، سوانح طبیعی، تصادف، امنیت، کنترل ایمنی، پروازهای داخلی و خارجی، خطوط لوله، حوادث غیر مترقبه، جنگ، انفجار، آتش سوزی، ترکیه، عراق، ارمنستان، آذربایجان، افغانستان، ترانزیت، نقش حمل و نقل به عنوان قدرت سیاسی کشور،
زیستی - بدنی	فعالیت انسانی، روابط بین مکان و نواحی منطقه بین النهرین، رودخانه، کانال آبی، قلمرو پهناء، اکتشافات جغرافیایی، دریانوردی، سرزمین نو، خشکی، قلمرو پهناء، ناحیه، آب و هوا، مشکلات زیست محیطی، فضای جغرافیایی، موقعیت مکانی، محیط جغرافیایی، قاره، آلاینده های محیط زیست، پدیده های طبیعی، پستی و بلندی، هموار، نفت و گاز، مواد معدنی، غلات، دریای خزر، خلیج فارس، دریای عمان، پرواز در آسمان، گازوئیل، بنزین
زیبایی شناسی و هنری	خودروهای قدیمی نیمه اول قرن ۲۰، لوکوموتیو، بزرگترین و کوچکترین هواپیمای مسافربری جهان، تصویر کشتی سوپر نفت کش، تصویر حمل و نقل جاده ای، آزادراه، لهستان، آزادراه قزوین رشت، تقاطع همسطح و غیر همسطح، نقشه اطلس راهها، قطار پرسرعت تایوان، قطار پرسرعت شانگهای چین، ایستگاه قطارهای پرسرعت ژاپن، نقشه شبکه حمل و نقل راه آهن ایران، قطار باری ایران، داخل کابین لوکوموتیو مسافربری ایران، ایستگاه قطار در شیرگاه، کشتی کروز، کشتی کانتینری پاناما ماکس، کشتی های نفت کش VICC، کشتی رو-رو، بندر شهید رجایی و امیرآباد مازندران، هواپیمای بوئینگ باری ایران، فرودگاه بین المللی مهرآباد، بزرگترین سامانه خط لوله صعب العبور جهان، عملیات احداث خط لوله گاز آلتایی، خط لوله مازون ایران
اقتصادی - حرفه ای	حمل و نقل با قایق پارویی، اختراع چرخ، کشف آتش، جاده ابریشم، دریانوردی، ساختن کشتی های پیشرفته، انقلاب صنعتی، موتور بخار، حمل و نقل آبی، حمل و نقل ریلی، لوکوموتیو، کشف و استخراج نفت، تولید انبوه خودرو، راهداری، هواپیمای جت، تجارت، اقتصاد جهانی، پیشرفت های علمی و فناوری، کشتی های غول پیکر کانتینری، نفت کش ها، هواپیمای مسافربری پهن پیکر، قطار تندرو، هواپیمای ایرباس، کشتی های سوپر نفت کش، گردشگری، دسترسی به مراکز درمانی و بهداشتی، شرکت در فعالیت های هنری و فرهنگی، جغرافیای اقتصادی، حمل و نقل جاده ای، حمل و نقل هوایی، حمل و نقل لوله ای، احداث پایانه ها، امنیت قطار، لوکوموتیو برقی، قطار پرسرعت

الکترونیکی، شبکه خط آهن جهان، چین خط تندروی قطار جهان، احداث بنادر و اسکله ها، کشتی های کروز، کشتی های رو-رو، کانترینر، احداث فرودگاه، سم پاشی مزارع کشاورزی، آنتونوف، ایستگاه های پمپاژ و فشار شکن، تجهیزات هوشمند برای اعلام نشت مواد، احداث خط لوله سراسری تهران - آبادان، کشورهای عضو اوپک، ایجاد خط لوله ترانزیت	
انواع شیوه های حمل و نقل از گذشته تا امروز، اختراع چرخ، عصر اکتشافات جغرافیایی، پیشرفت در دریانوردی، ساختن کشتی های پیشرفته، انقلاب صنعتی، اختراع موتور بخار، لوکوموتیو، مجهز به موتور بخار، کشف و استخراج نفت، اختراع و تولید انبوه خودرو، ایجاد شبکه های جاده ای وسیع، ساخت اولین هواپیمای جت در آلمان، تولید هواپیماهای بوئینگ، سترش تجارت و اقتصاد جهانی، پیشرفتهای علمی و فناوری، گسترش و تحول حمل و نقل، کشتی های غول پیکر کانترینری، نفت کش ها، هواپیمای مسافربری پهن پیکر، قطارهای تندرو، انواع خودروهای شخصی، نقش حمل و نقل در تبادل فرهنگی، جغرافیای حمل و نقل شاخه ای از جغرافیای اقتصادی، انواع شیوه های حمل و نقل، انعطاف حمل و نقل جاده ای، ساخت آزادراهها و بزرگراهها، امنیت با قطارها، تولید لوکوموتیوهای دیزلی و الکتریکی، طراحی اولین قطارهای پرجمعیت، اروپا گسترده ترین شبکه حمل و نقل ریلی، طولانی ترین خط قطار تندرو در چین، ایالات متحده آمریکا گسترده ترین شبکه ریلی، مسیر جلفا- تبریز تنها خط برقی کشور، احداث راه آهن سریع السیر تهران، احداث راه آهن تهران - مشهد، مقرون به صرفه بودن حمل و نقل ریلی، کشتی های نفت کش VICC، کشتی کانترینری، کشتی کروز، مجهز بودن کشتی های کروز، کشتی فله بر، کشتی کانترینری، افزایش تقاضای حمل و نقل دریایی در کشور، بندر قشم، بندر شهید حقانی، بندر چارک و خرمشهر، حمل و نقل هوایی سریع ترین شیوه حمل و نقل، حمل کالاهای سبک و کم حجم فاسدشدنی و اموارد اضطراری با حمل و نقل هوایی، استفاده از حمل و نقل هوایی در سوانح طبیعی و تصادفات، رقابت در تولید هواپیماهای بزرگتر، انتقال شبانه روزی حمل و نقل لوله ای، به کارگیری تجهیزات هوشمند که صدمات لوله هارا کم می کند	علمی و فناوریانه
کلیدواژه ها و اصطلاحات مرتبط با ساختهای ششگانه تعلیم و تربیت درس چهارم: مدیریت حمل و نقل	ساخت های شش گانه تعلیم و تربیت
جهان، رشته کوه، باتلاق، دریاچه، گل، زمستان، برف، فرهنگ ایمنی، آموزش نکات ایمنی، اصول رانندگی صحیح، پرهیز از سبقت و سرعت غیرمجاز، استراحت کافی، پرهیز از صحبت کردن با تلفن، توقف نکردن روی ریل قطار، حفاری غیرمجاز، پرهیز از دستکاری لوله ها، فرهنگ بیمه، آسودگی خاطر، هزینه های معنوی، امنیت	اعتقادی، عبادی، اخلاقی
۵۰ سال اخیر، تقاضای حمل و نقل، مسافر، بار، افزایش مسیرها، جاده ها، بنادر، فرودگاه، بهبود سرعت، کاهش زمان، رفاه و ایمنی، فعالیتهای اجتماعی، مدیریت حمل و نقل پایدار، عملیات برنامه ریزی و اجرایی، دسترسی عادلانه، حل و آینده، انحراف، پیچ و خم، عوامل انسانی، ساختمانها، پل ها، ترافیک، سامانه، مسیرها و گرهمها، فردوس، دره شور، تراکم، مطلوب، مطالعات، فروشگاه، کارخانه، شهر و روستا، مراکز خدمات دهی، سکونتگاهها، نقل و انتقال، ناحیه، راه، پایانه، ناوگان حمل و نقل ریلی، جمعیت، خدمات آموزشی، اسکاندیناوی، بندرگاه، حملو نقل موتوری، آلودگی صوتی، آلودگی منظر، راه سازی، انبوه موتورسیکلت، کانترینر، تأمین ایمنی، تصادف، مرگ و میر، زخمی شدن، حمل و نقل جاده ای، وضع قوانین و مقررات، مقررات راهنمایی و رانندگی، مقررات جابه جایی کالا، کمربند ایمنی، کیسه هوا، جلیقه نجات، هواپیما، کشتی، پایش و نظارت، حمل و نقل عمومی و خصوصی، دوربینهای کنترل سرعت، کنترل چمدانها، عابران پیاده، بیمه گزاران، برنامه ریزان، مبدأ و مقصد، جامعه، رشد شهرنشینی، حومه نشینی، اساسی ترین نیاز مردم، گردشگری، مدیریت حمل و نقل درون شهری، حرکت کند خودروها، اوج ترافیک، وسایل، مالک نقلیه، خودرو تاکسی، مشترک و جمعی، مینی بوس، اتوبوس، حمل و نقل ریلی، مترو، تراموا، مونوریل، پایتخت، تهران، دوچرخه سواری، هلند، دانمارک، آلمان، سوئد، اصفهان، یزد، کاشان، بناب، میاندوآب، همایش، دسترسی عادلانه، طبقات اجتماعی، محدوده ممنوعه برای رفت و آمد خودروهای شخصی، جنوب غربی آسیا، قفقاز، وزارت راه و شهرسازی، شرکت تابع وزارت نفت، شهرداری، پلیس راهور ناجا، نیروی انتظامی، جمهوری اسلامی، سپاه پاسداران، انقلاب اسلامی، استگاه راه آهن	اجتماعی - سیاسی
تأثیر حمل و نقل بر آب و هوا، مشکلات زیست محیطی ناشی از حمل و نقل، سلامت محیط زیست، ویژگی های طبیعی، مکان جغرافیایی، سونامی، طوفان های موسمی، نواحی مرتفع، تپه ماهوری، نواحی مسطح، سوخت های فسیلی، انرژی خورشیدی، محیط زندگی، زمین، آلودگی هوا، کاهش تنوع زیستی، تخریب پوشش گیاهی، فرسایش	زیستی - بدنی

خاک، سلامت افراد، ترویج پیاده روی، مسرهای پیاده رو، تشویق مردم به استفاده از خودروهای هیبریدی	
زیبایی شناسی و هنری	تصویر جدول ماتریسها، تصویر نقشه مسیرها و گرهما، تصویر رابطه بین زمان و هزینه شیوه های حمل و نقل، تصویر اتوبوس هیبریدی در فرانسه، جدول تأثیرات حمل و نقل بر محیط زیست، تصاویر پایش حمل و نقل جاده ای در ایران، تصویر علائم ایمنی در حاشیه خطوط لوله نفت، تصویر حمل بار با کشتی و قطار در بندر امام خمینی، تصاویر ترافیک مسکو، تصاویر ترافیک داکا، تصویر قطار مترو در مشهد، تصویر مونوریل در اورانگال هند، تصویر ترامواد استانبول، تصویر اتوبوس BRT، تصویر اتوبوس برقی سن پترزبورگ، تصویر دوچرخه سواری در مکزیکوسیتی، تصویر ایستگاه دوچرخه های کرایه ای در چین، تصویر حمل و نقل شهری با خطوط ویژه و رمپ در فرانسه، تصویر ایستگاه فشارشکن لاجیم، تصویر ایستگاه راهبری و کنترل قطارها در ایران، تصویر راهبردی و کنترل خطوط لوله نفت در ایران، تصویر سیگنال عبوری
اقتصادی - حرفه ای	تقاضای افزایش مسیرها، بهبود سرعت و کاهش هزینه ها، رفاه و ایمنی، حمل و نقل پایدار، بهینه کردن سامانه های حمل و نقل، برنامه ریزی برای حال و آینده، دسترسی، نوع و حجم محموله، سرعت و زمان مطلوب انتقال، هزینه تقاضا، دلایل انحراف پیچ و خم راهها، شاخص انحراف، شاخص مطلوب، قابلیت دسترسی و کارایی شبکه، شبکه، مسیرها و گرما، جدول ماتریس مسیرها و گرهما، کانتینرهای یخچال دار، هزینه های سرمایه ای، هزینه انرژی، میزان و نوع تقاضا، حمل و نقل فصلی و موقتی، تجهیزات خاص پاکسازی جاده ها، توسعه وسایل حمل و نقل موتوری، اتوبوس هیبریدی (دیزلی-الکتریکی)، انرژی های نو، استفاده از کمربند ایمنی، کیسه هوا، جلیقه نجات در هواپیما و کشتی، دوربین های کنترل سرعت، کنترل چمدان ها و مسافران با اشعه X، حمل و نقل چندوجهی، کاهش هزینه های حمل و نقل، رشد شتابان شهرنشینی، حمل و نقل درون شهری، پیک ترافیک، افزایش بیماری های تنفسی، آلودگی صوتی، کمبود پارکینگ، بهبود حمل و نقل شهری، حمل و نقل درون شهری ریلی، ایجاد مسیرهای اتوبوس تندرو brr، استفاده از اتوبوسهای برقی، گسترش استفاده از فرهنگ دوچرخه در ایران، همایش دوچرخه سواری، پارکینگ طبقاتی، توسعه حمل و نقل ریلی و آبی، شرکتهای تابع وزارت نفت، دسترسی عادلانه همه اقشار جامعه در استفاده از حمل و نقل با حداقل هزینه، سرمایه گذاری در حمل و نقل آبی و ریلی،
علمی و فناوریانه	حمل و نقل پایدار، محاسبه شاخص انحراف، محاسبه شاخص مطلوب، گرهما: تعدادی از مکانهای جغرافیایی به صورت سامانه، قابلیت دسترسی و کارایی بوسیله گرهما و مسیرها، طول مسیر کمتر قابلیت دسترسی مطلوبتر، حجم محموله بیشتر باشد هزینه حمل کمتر، محاسبه هزینه های سرمایه ای در حمل و نقل و انرژی، تأثیر مستقیم آب و هوا بر حمل و نقل، ایجاد تجهیزات خاص در کشورهای اسکاندیناوی برای پاکسازی جاده ها در زمستان، فرق احداث خط آهن در مناطق کوهستانی و تپه ماهوری با نواحی مسطح، جایگزین نمودن انرژی های نو برای حمل و نقل، کاهش تأثیرات نامطلوب حمل و نقل بر محیط، تأمین ایمنی مسافران و کالاها در جابه جایی، کمربند ایمنی و کیسه هوا در خودروها، جلیقه نجات در هواپیما و کشتی، دوربین های کنترل سرعت در جاده ها، کنترل چمدانها و مسافران با اشعه X، آموزش عدم حفاری خطوط نفت و گاز، حمل و نقل چندوجهی، گسترش حمل و نقل چندوجهی، ایجاد مسیرهای اتوبوس تندرو، اتوبوسهای برقی، سهم ۱۰ تا ۳۰ درصد بعضی کشورهای اروپایی در استفاده از دوچرخه، تشویق مردم به استفاده از خودروهای هیبریدی، ایجاد پارکینگ طبقاتی،

ساحت های شش گانه تعلیم و تربیت	کلیدواژه ها و اصطلاحات مرتبط با ساحت های ششگانه تعلیم و تربیت درس فنون و مهارت جغرافیایی ۲: ساعت هماهنگ جهانی
اعتقادی، عبادی، اخلاقی	جغرافیا، سیاره زمین، جهان، شبانه روز، غرب، شرق، طلوع خورشید، ظهر، اوقات شرعی، اذان صبح، تابستان، جزایر، زلزله، سیل
اجتماعی - سیاسی	حمل و نقل عمومی، ساعت هماهنگ، مبدأ و مقصد، ایالات متحده آمریکا، وقت محلی، گرینویچ لندن، انگلستان، اختلاف زمان، تهران، ارومیه، مشهد، ادارات کشور، ایران، کانادا، بمبئی هند، مرز، مکزیک، اندونزی، خط بین المللی، زمان، تقویم، مسافران، کرمان، نجف، دهلی، توکیو، آلاسکا، کابل، مانیل، تبریز، مسکو، لیسبون، اطلاعات، امداد و نجات، کنترل ترافیک، مسیریابی، مردم، ساختمان، پمپ بنزین، پلیس
زیستی - بدنی	مهارت جغرافیایی، موقعیت یاب، نصف النهار، طول جغرافیایی، مکان، ۲۴ قاع زمانی، مدار، عرض جغرافیایی، ارتفاع مکان، آب و هوا

زیبایی شناسی و هنری	تصویر سامانه موقعیت یاب جهانی، تصویر جی پی اس های دستی، تصویر جی پی اس بر خودرو، تصویر نقشه های ماهواره ای، تصویر کره جغرافیایی
اقتصادی - حرفه ای	ساعت هماهنگ جهانی UTC، موقعیت یاب جهانی gps مشکل اختلاف ساعت محلی، نصف النهار گرینویچ، استفاده از ساعت رسمی یا استاندارد، خط روز گردان، استفاده از gps برای مقاصد نظامی، ارتفاع مکان و زمان، نقشه برداری، طرح های عمرانی، کوه نوردی، عملیات امداد و نجات، ردیابی، مسیریابی، استگاههای مخابراتی، برنامه نرم افزاری (apps)، نمایش وضعیت آب و هوایی مکانها، علامتگذاری مسیر، جهت قبله، سامانه اختصاصی گولناس، ماهواره سامانه گالیله نو
علمی و فناوریانه	ساعت هماهنگ جهانی، مسیریابی با استفاده از سامانه موقعیت یاب جهانی، رصدخانه گرینویچ، مبدأ اندازه گیری طول جغرافیایی، ساعت محلی یا زمان واقعی، ساعت رسمی یا ساعت استاندارد، محاسبه ساعت رسمی کشورها با نصفالنهارات و قاچ های زمانی، خط روز گردان، انحراف خط روز گردان به خاطر مشکلات تقویمی، gps مشکل از ۲۴ ماهواره، ارسال سیگنالهای حاوی اطلاعات به زمین، gps توسط ایالات متحده آمریکا برای مقاصد نظامی تولید شده، تعیین موقعیت جغرافیایی، طول و عرض و ارتفاع مکانها، نقشه برداری، طرح های عمرانی، عملیات امداد و نجات، ردیابی و کنترل ترافیک، مسیریابی با گوشی های همراه، دسترسی به نقشه شهرها،

ساحت های شش گانه تعلیم و تربیت	کلیدواژه ها و اصطلاحات مرتبط با ساختهای ششگانه تعلیم و تربیت درس پنجم: انواع و ویژگی های مخاطرات طبیعی
اعتقادی، عبادی، اخلاقی	کره زمین، از بین رفتن موجودات زنده، زمستان، بهار، ساختن پلها با دهانه تنگ و پایه های زیاد، ساختن دیواره های سیمانی، سنگ چین کردن کناره مجرای رود، گرم شدن کره زمین، نبود مدیریت صحیح، بهره برداری نادرست از آبهای سطحی و زیرزمینی
اجتماعی - سیاسی	حوادث، محل زندگی، خسارت اجتماعی، جوامع انسانی، ساخت و ساز، مراکز سکونتگاهی، تخریب زلزله، کارشناسان، بازدید میدانی، افراد در حال استراحت، افراد در حال قدم زدن، لوستر، ماشین، قاره آسیا، اروپا، هند، آمریکای جنوبی، استرالیا، آمریکای شمالی، ایران، عربستان، بوئین بیاض، طبرس، رودبار، بیم، ایتالیا، افغانستان، شیلی، پرو، ژاپن، اندونزی، فیلیپین، اسلند، شکسته شدن سد، زباله های شهری، نواحی پایکوهی، منجیل، راههای ارتباطی، فعالیت های انسانی، دوره ۳۰ ساله، شمال ایران، سواحل جنوبی ایران، مناطق خشک و نیمه خشک، استان، کشور، سالهای ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲، قحطی و گرسنگی، شرق ایران، سالهای ۱۳۴۵-۱۳۴۶، جنوب خراسان، سیستان و بلوچستان، مناطق فقیر، تلفات انسانی، مهاجرت، تخلیه شدن روستاها، حرکت ریزگردها به سمت سکونتگاه ها، افزایش جمعیت، مدیریت صحیح، بهره برداری نادرست از آبها، سازمان های امداد رسان
زیستی - بدنی	مخاطرات طبیعی، زمین لرزه، آتش فشان، سیل، بهمن، سونامی، ترنادو، خشکسالی، تگرگ، صاعقه، آتش سوزی، موقعیت جغرافیایی، زمین لغزش، پوسته زمین، ناهمواری، گسل، اقیانوس آرام، اقیانوس اطلاس، آلپ، هیمالیا، رود، دریاچه، ذوب برفها، دشت سیلابی، آب و هوا، از بین رفتن پوشش گیاهی، بوته کتی، چرای بی رویه دام ها، فرسایش، دامنه های پرشیب، مخاطره آمیز، افزایش وزن دامنه ها، دره های کوهستانی، گونه های گیاهی، زندگی جانوری، موجودات زنده، مهاجرت گونه های گیاهی، کاهش ذخایر آبی سطحی و زیرزمینی، آبگرفتگی
زیبایی شناسی و هنری	تصویر ماکت انواع جابه جایی صفحات، ماکت مدل کانون مرکز سطحی زلزله، نقشه کانون زمین لرزه کرمانشاه، ماکت گسلهای پنهان شمال تهران، جدول مقایسه شدت و بزرگی زلزله ها در مقیاس مرکالی و ریشتر، دستگاه لرزه نگار، تصویر نقشه صفحات پوسته زمین، تصویر نقشه کمربندهای زمین لرزه و آتش فشان در جهان، نقشه پهنه بندی خطر زمین لرزه در ایران، جدول زمین لرزه های مهم ایران با تلفات زیاد، تصویر سیل در گجرات هند، تصویر نمودار آب نگار (هیدروگرافیک) سیل در حوضه آبخیز، تصویر دشت سیلابی، سیل تجریش در شمال تهران در سال ۶۶، تصویر قبل و بعد از شکسته شدن سد نیداو در کشور لهستان، شکل حوضه آبخیز بادوانشعاب، سیل رود گرمره در برازجان در سال ۹۵، تصویر تخریب پل با تنه و شاخ و برگ درختان در اثر سیل، تصویر تخریب پلدر اثر سیلاب تنگ کنشت کرمانشاه، تصاویر انواع حرکات دامنه ای، تصویر زمین لغزش در چین، تصویر زمین لغزش در برزیل، تصویر قسمتهای مختلف زمین لغزش، تصویر زیربری دامنه ها برای ساخت و ساز جاده، تصویر لغزش در اثر زیربری رودخانه در هند، تصویر دامنه ها قبل و بعد از لغزش، نقشه پراکندگی زمین لغزش در ایران، تصویر ایجاد دریاچه های سدی بر بر اثر زمین

لغزش در ایران، زمین لغزش الموت قزوین، تصویر ماهواره ای زمین لغزش سیمره، تصویر خشکسالی، نقشه های ترسالی و خشکسالی در ایران، تصویر تأثیر خشکسالی بر مزرعه ذرت، خشکسالی سوماتی در سال ۲۰۱۷، اردوگاه قحطی زدگان سوماتی	
اقتصادی - حرفه ای	مخاطرات طبیعی، مکان یابی ساخت و سازها، انواع مدل های جابه جایی صفحات، باز دیدهای میدانی، استفاده از مقیاس ریشتر و مرکالی، دستگاه لرزه نگار، نقشه صفحات پوسته زمین، آبدی رود (دبی رود)، عوامل انسانی و طبیعی مؤثر در وقوع سیل، مقاوم نبودن سازه سد، ارتباط شکل حوضه با سیل خیزی، انواع حوضه های آبخیز، ارتباط نوع ناهمواری ها با حوضه رود، جنس و نفوذ پذیری خاک در سیل خیزی، خطر آبگرفتگی سکونت گاهها در زمین هموار، احداث سازه های مناسب در مسیر رود، ساخت پل با دهانه تنگ و پایه های زیاد، ساخت دیواره های سیمانی، سنگ چین کردن کناره رود، ریختن زاله های شهری و نخاله های ساختمانی، زمین لغزش، ریزش، خزش، جریان گلی، زلزله سال ۶۹ رودبار و منجیل، فورانهای آتش فشانی، ساخت و ساز بر روی دامنه ها، خاکبرداری، زیربری رودخانه ها برای ساخت جاده، خشکسالی زراعتی، بی نظمی های بارش در نتیجه تغییر اقلیم، نبود مدیریت صحیح، بهره برداری نادرست از منابع آبهای سطحی و زیرزمینی، خسارت بارترین حرکت دامنه ای زمین لغزش، لغزش های ناگهانی خسارت بار،
علمی و فناوریانه	لیتوسفر، صفحه یا پلیت، گوشته زمین نیمه جامد یا خمیرمانند، حرکت همرفتی مواد، حرکت صفحات پوسته زمین، ارتباط محل زمین لرزه ها با مرز صفحات، جابه جایی گسلها و آزاد شدن انرژی، تداوم حرکت صفحات موجب تجمع انرژی مرکز سطحی زمین لرزه، جابه جایی زمین در امتداد گسلهای فعال، تخریب بیشتر گسلهای همگرا، اندازه گیری جابه جایی زمین بر اساس شدت و بزرگی، اندازه گیری تخریب زمی لرزه با واحد مرکالی، اندازه گیری انرژی آزاد شده با مقیاس ریشتر، دستگاه لرزه نگار، عمق کانون بیشتر تخریب و خسارت کمتر، جدول مقایسه شدت و بزرگی زلزله، کمربند کوهستانی آلپ-همیالیا، کمربند اطراف اقیانوس آرام، کمربند میانی اقیانوس اطلس، همگرایی صفحات عربستان و اقیانوس هندو اوراسیا علت اصلی لرزه خیزی ایران، زمین لرزه بالای عریشتر در ایران هر ۱۰ سال یکبار، آبدی رود، حجم رودخانه بیشتر از میانگین سالانه باشد سیل اتفاق می افتد، حجم بارش و مدت زمان بارش نقش مهم در وقوع سیل، شکسته شدن سدها بروز سیل در پایین دست رود، شبکه زهکشی جمع آوری و تخلیه آب بارشها، حوضه درازتر سیل خیزی کتر، تأثیر شکل و شیب زمین و تعداد انشعابات حوضه در سیل خیزی، آبدی بیشتر در حوضه آبخیز وسیع، ارتباط نوع ناهمواری و جنس و نفوذ پذیری خاک در سیل خیزی، حرکات دامنه ای، خسارت بارترین حرکت دامنه ای زمین لغزش، زمین لغزش بیشتر در دامنه های پرشیب، ایجاد زمین لغزش با ذوب برف، زمین لرزه، فوران آتش فشان، بارش سنگین، ساخت و ساز بر روی دامنه ها، خاکبرداری و زیربری دامنه ها، فراوان ترین نوع لغزش زیربری رودخانه ها، خشکسالی آب و هوایی معمول ترین نوع خشکسالی، دوره مرطوب یا ترسالی، خطرات خشکسالی بیش از خشکی، حساس تر بودن مناطق خشک و نیمه خشک در برابر خشکسالی، پهنه بندی خشکسالی آب و هوایی در سالهای ۸۸ و ۹۹، خشکسالی زراعتی، خشکسالی های شدید در شرق ایران، کاسته شدن مرگ و میر از قحطی با پیشرفت وسایل حمل و نقل و سازمانهای امداد رسان، گرم شدن آب و هوای کره زمین، بی نظمی های بارش با تغییر اقلیم،

ساخت های شش گانه تعلیم و تربیت	کلیدواژه ها و اصطلاحات مرتبط با ساختهای ششگانه تعلیم و تربیت درس ششم: مدیریت مخاطرات طبیعی
اعتقادی، عبادی، اخلاقی	حواس جانوران، آموزش همگانی، جهان، صرفه جویی در مصرف آب، پرهیز از مصرف بی رویه آبهای سطحی و زیرزمینی، حفاظت از مراتع، کنترل فرسایش، تأثیر نا مطلوب کمتر بر محیط زیست با روش غیر سازه ای، از بین بردن پوشش گیاهی
اجتماعی - سیاسی	مدیریت مخاطرات، تهدید سلامتی و حیات انسانها، خسارت به دارایی ها و اموال، بحران، وضعیتی خطرناک، ناپایداری، فرد و جامعه، اقدامات اساسی و فوری، پیشگیری از بروز حوادث، امداد رسانی، سازمان مدیریت بحران، وزانت کشور، استان، اداره کل مدیریت بحران، استاندارد آگاهی، پیشگیری، کمک های اولیه، آسیب دیدگان، ساماندهی، بازسازی مناطق آسیب دیده، نیروهای نظامی و انتظامی، انسان، حادثه ناگوار، مقاوم سازی بناهای روستایی و ساختمانهای شهری، مصالح، سکونتگاههای خشتی و گلی، تلفات انسانی، آموزش همگانی، خانه، مدرسه، محل کار، کتابها، پناه گاهها، آتش سوزی، انفجار لوله های گاز، ریزش آوار، اسکان موقت زلزله

زندگان، مراکز درمانی، توسعه سکونتگاهها، حریم سیل گیر، تغییر کاربری اراضی، دخل و تصرف در بستر رودخانه، مرمت راههای ارتباطی، خدمات و تجهیزات، استقرار تانکرهای آب آشامیدنی، توزیع امکانات، تعمیر و بازسازی	
زیستی - بدنی	زلزله، سیل، مخاطرات طبیعی، عامل محیطی، جانوران، سگ، موش، حساسیت، آبهای زیرزمینی، حفظ خونسردی، زمین لغزش، پس لرزه، خشکسالی، آب و هوای خشک، از بین بردن پوشش گیاهی، تأثیر کمتر بر محیط زیست، پوشش گیاهی، مدیریت فاضلابها
زیبایی شناسی و هنری	تصور سامانه هشدار دهنده زلزله، ساخت و سازهایی که با ارتباط با آسیب پذیری در مقابل زلزله، ارگ بم بعد از زلزله، تصویر پایه ساختمان بلبرنگی در ژاپن، محل های امن در مدرسه، سدنظمی، تصویر احداث سد تنظیمی در مسیر جاجرد، تصویر کانالهای هدایت و انحراف جریان سیلاب در زاینده رود، تصویر دیواره حائل، میله تعیین حریم سیل در رود کرج، امداد رسانی هلال احمر مازندران، نصب حفاظ بتنی، پایدار سازی دامنه با چوب بامبو، پایدار سازی دامنه با روش شمع کوبی، ایجاد سکونتگاه بر روی دامنه پل سفید، تصویر شبکه زهکشی، تصویر سدهای خشکه چین یا گابیونی، تصویر جمع آوری آب باران در استخرهای مصنوعی
اقتصادی - حرفه ای	تهدید حیات انسانها و موجودات زنده، خسارات اموال و دارایی، مخاطره، بحران، برطرف کردن بحران، مدیریت مخاطرات، امداد رسانی سریع و بهبود اوضاع، سازمان مدیریت بحران، وزارت کشور، استانداری، ایجاد آمادگی برای مقابله با بحران، رساندن کمک های اولیه به آسیب دیدگان، بازسازی مناطق آسیب دیده، وزارتخانه، سازمانهای دولتی، سازمانهای امدادی، مدیریت زمین لرزه، پیش بینی زلزله، مدیریت پیش از وقوع زلزله، سیستم هشدار لرزه ای، مقاوم سازی ساختمانها، طراحی و مهندسی ساختمان، آسیب به سکونتگاههای خشتی و گلی، تلفات انسانی کمتر در ساختمانهای مهندسی ساز، عدم ساخت سکونتگاهها در گسلهای فعال، توزیع چادر و لوازم اضطراری، آموزش همگانی مقابله با زلزله، شناسایی نقاط امن، محکم کردن قفسه های کتاب و اشیاء، تهیه کیف کمکهای اولیه، خونسردی، پناه بردن به زمین های باز، پناهگیری در نقاط امن ساختمان، کنارسونهای اصلی ساختمان، گوشه دیوار، زیر میزهای چوبی محکم، عدم استفاده از آسانسور، فاصله از تابلوهای مغازه و تیر چراغ برق، مدیریت بعد از زلزله، آتش سوزیها، انفجار لوله های گاز، پس لرزه ها، اتصال کابلهای برق، ساختمانهای نیمه مخروبه، قط، شیرهای آب و برق و گاز، مدیریت سیل، توسعه سکونتگاهها و ساخت و سازها در حریم سیل گیر، از بین بردن پوشش گیاهی، تغییر کاربری اراضی بطور نامناسب، دخل و تصرف در بستر حریم رودخانه ها، مدیریت پیش از وقوع سیل، روش های سازه ای، احداث سازه های مناسب برای هدایت، انحراف و مهار سیل، اصلاح بستر رودخانه، ایجاد کانالهای انحرافی، ایجاد دیواره های مهار کننده، احداث سدهای ذخیره ای، نصب میله های تعیین حریم سیل گیر، محاسبه آبدی گذشته یک رود، بازگشت چند ساله سیل رودخانه، روش های غیر سازه ای، اجرای روشهای آبخیزداری، تعیین حریم توسعه رودخانه، تهیه نقشه های حریم سیل گیر، نصب دستگاههای هشدار دهنده سیل، مرمت فوری راههای ارتباطی بعد از وقوع سیل، استقرار تانکرهای آب آشامیدنی، مدیریت زمین لغزش، پرهیز از ساختمان سازی در شیبهای تند، مطالعات خاکشناسی و پایداری زمین، ایمن سازی و مقاوم سازی لوله های انتقال انرژی، پایدار سازی سطوح شیبدار، نصب حفاظ بتونی، شمع کوبی، پایدار سازی دامنه ها با چوب بامبو، تعمیر و بازسازی خطوط برق و آب و گاز، اصلاح و مرمت شبکه زهکشی، خشکسالی، مهمترین عامل تهدید کننده کشاورزی، مدیریت خشکسالی، صرفه جویی، افزایش بهره وری آبیاری در کشاورزی، روشهای آبیاری تحت فشار، کشت گیاهان مقاوم به خشکی، جمع آوری و ذخیره سازی آب باران، تغذیه مصنوعی آبهای زیرزمینی، حفاظت از مراتع، کنترل فرسایش خاک، مدیریت فاضلابها، ایجاد سدهای خشکه چین یا گابیونی
علمی و فناوریانه	محاسبه شدت جریان رود به روش هیدرولوژی، روش های مهندسی، احداث سازه های مناسب، هدایت-انحراف یا مهار سیل، اصلاح بستر رودخانه، ایجاد کانالهای انحرافی، ایجاد دیواره های مهار کننده و پایدار کننده، احداث سدهای ذخیره ای و تنظیمی، نصب میله های سیل گیر، دوره بازگشت صد ساله سیل، استفاده از روش های غیر سازه ای، اجرای روش های آبخیزداری، نقشه های حریم سیل گیر، ایجاد پایگاه های نجات و امداد، نصب دستگاههای هشدار دهنده سیل، مکان یابی برای اسکان موقت، مطالعات خاک شناسی و پایداری زمین قبل از ساخت و ساز، مقاوم سازی لوله های انتقال انرژی، نصب حفاظت بتونی، پایدار سازی دامنه ها به روش شمعکوبی با میلگرد فولادی، بستن مهره و تزریق سیمان، پایدار سازی دامنه با چوب بامبو، ساماندهی شبکه زهکشی، اصلاح و مرمت شبکه زهکشی، آبیاری تحت فشار، کاشت گیاهان مقاوم به خشکی، تغذیه مصنوعی سفره های آب زیرزمینی، مدیریت آبخیزداری، کنترل فرسایش خاک، مدیریت فاضلاب و پساب، جمع آوری آب باران در استخر مصنوعی، ایجاد سدهای

خشکه چین، سدهای گابیونی، بی وقفه پارس کردن سگها، فراری شدن موشها از لانه هایشان، کاهش لرزههای کوچک زمینی، تغییر در آبهای زیرزمینی، تغییر در ترکیب شیمیایی آب چشمه ها یا قناتها، تغییر اندازه فاصله بین شکستگی ها، عکس های هوایی و ماهواره ای برای پیش بینی احتمالی زلزله، سیستم هشدار لرزه ای، مقاوم سازی ساختمانها با اصول مهندسی، آموزش همگانی راهکار مقابله با زلزله، پناه گیری در نقاط امن، تغییر کاربری اراضی، دخل و تصرف در بستر رودخانه ها و دشت سیلابی، روش های سازه ای مدیریت سیل	
کلیدواژه ها و اصطلاحات مرتبط با ساختهای ششگانه تعلیم و تربیت درس اول: فنون و مهارت جغرافیایی ۳: کاربرد سنجش از دور در مطالعات جغرافیایی	ساخت های شش گانه تعلیم و تربیت
زمین، خورشید، دریا، خشکی، چشمه، زمان دقیق، دریاچه	اعتقادی، عبادی، اخلاقی
مطالعات، مدیریت اطلاعات، توسعه شهری، مخاطرات، کاربرد، انسان، ایران، سکونتگاه، سازمانها، فعالیتها	اجتماعی - سیاسی
جغرافیایی، خورشید، خشکی، دریا، هواشناسی، منابع، نور، جو، زمین، انرژی، نفت و گاز، معادن، منابع طبیعی، جنگلداری، مرتع، سیل، زیست محیطی، طیف و زمین گرمایی، گازهای موجود در جو، جریان هوایی، رطوبت، مواد سطح دامنه، حرکت توده های زمین لغزش، فرونشست، زمین لرزه، سامانه های باران زاء، رودخانه، گسل، تغییرات دما، فضا، دریاچه ارومیه	زیستی - بدنی
تصویر ماهواره های منابع زمینی در مدار چرخش کره زمین، تصویر ماهواره امید در مرحله تولید و فضا، تصویر ماهواره ای تغییرات محیطی در مسیر رود می سی سی پی سال ۱۹۹۳، تصویر ماهواره ای گسل های فعال در شمال دامغان، تصویر ماهواره ای سفیدرود در دوره زمانی، تصویر ماهواره ای دریاچه ارومیه در سالهای ۶۳-۱۳۸۸-۱۳۹۵	زیبایی شناسی و هنری
کاربرد سنجش از دور، سنجنده ها، پردازش اطلاعات، عکسهای هوایی، بالونها و هواپیماها، پیشرفت فناوری ماهواره ای در باران، پردازش، بازتاب امواج الکترومغناطیسی، ماهواره های نظامی، ماهواره هواشناسی، ماهواره مخابراتی، منابع زمینی، ماهواره های لندست، طیف مرئی و نامرئی ماهواره ها، امواج ماکروویو، تصاویر رقومی، انرژی زمین گرمایی، آفات و بیماری های گیاهی، گیرنده های سازمان فضایی ایران، نرم افزار گوگل ارث، ماهواره امید، وزارتخانه، مراکز تحقیقاتی، پیش بینی حرکت سامانه های باران زاء، تعیین موقعیت گسلهای لرزه خیز، تصاویر حرارتی ماهواره ای	اقتصادی - حرفه ای
کاربرد سنجش از دور در مطالعات جغرافیایی، سنجنده ها، پیشرفت فناوری ماهواره ای و رایانه ای، بازتاب طیف الکترومغناطیسی، ماهواره ای منابع زمینی، لندست، گردش ۲۴ ساعت یکبار دور زمین، کاربرد لندست در مطالعات انرژی-منابع طبیعی-هواشناسی و مطالعات جوی، مطالعات توسعه شهری، مطالعات زیست محیطی، مخاطرات طبیعی، ثبت امواج ماکروویو، ماوراء بنفش، مادون قرمز، پدیده های نامرئی زمین، انرژی زمین گرمایی، گازهای موجود در جو، جریان های هوایی، رطوبت هوا، آفات و بیماری های گیاهی، ارسال داده به سازمان فضایی ایران، تحلیل داده ها، تبدیل داده ها به تصاویر، نرم افزار گوگل ارث، طیف مرئی، فرونشست، کاربرد سنجش از دور در زمینه سیل و لرزش، پیش بینی حرکت سامانه های باران زاء، دستورالعمل برای تعیین حریم فعالیتهای انسانی، شناسایی موقعیت گسل ها، بررسی تغییرات محیطی، پایگاه اینترنتی سازمان فضایی ایران	علمی و فناوریانه

منابع

- آزاده، احمد (۱۳۸۵). « مسائل آموزش و پرورش ایران ». تهران. انتشارات سمت.
- باب الحوائجی، فهیمه؛ عینی، اکرم (۱۳۸۸) «تحلیل محتوای میزان به کارگیری استانداردهای سواد اطلاعاتی در دو ساحت تربیت سند ملی چشم انداز بیست ساله آموزش و پرورش (ساحت فرهنگی-هنری و ساحت علمی - فناوری)». فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۱۲(۴۸)، ۱۸۴-۱۶۳.
- بیجوند، فرامرز و باقری، خسرو (۱۳۹۱). «تبیین مؤلفه ها و مصادیق عبودیت از منظر نهج البلاغه». همایش ملی سیره علوی و بازشناسی اختلاف اجتماعی سیره علوی. لرستان، دانشگاه لرستان.
- جامخانه، کیوان (۱۳۹۰). «تربیت اخلاقی دوره ابتدایی و تحلیل محتوای کتاب های فارسی بخوانیم»، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی، دانشگاه کردستان.
- چوبینه، مهدی (۱۳۸۰). « طرح مطالعاتی راهنمای برنامه ریزی درسی جامع دوره متوسطه »، تهران، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- رضاپور، یوسف (۱۳۷۸). « شیوه های تجزیه و تحلیل کتاب های درسی»، جغرافیا و برنامه ریزی، شماره ۷، ۹۷-۱۴۰.
- سروستانی، صدیق (۱۳۷۵). « کاربرد تحلیل محتوا در علوم اجتماعی». فصل نامه علوم اجتماعی. دوره ۸، شماره ۸، ۴۸.
- سوره الذاریات، آیه ۵۶. قرآن کریم.
- شریعتمداری، علی (۱۳۶۷). « جامعه و تعلیم و تربیت ». تهران. انتشارات امیر کبیر.
- شورای عالی وزارت آموزش و پرورش (۱۳۹۰). «مبانی نظری سند تحول بنیادین».
- علی پور، فاطمه؛ حیدری، زهرا؛ سنجر، فاطمه (۱۳۹۶). « بررسی میزان توجه به ساحت های شش گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب های درسی هدیه های آسمانی دوره دوم ابتدایی». همایش کشوری دانش موضوعی تربیتی (دانش آموز محتوا: آموزش دینی و قرآن).
- غلامی، اعظم، حیدری، رسول (۱۴۰۰). « تحلیل محتوای کتاب زیست شناسی پایه دهم بر اساس ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ». فصلنامه نوآوری های آموزشی، ۸۲(۲۱)، ۱۰۵-۱۳۲.
- فتحی و اجارگاه، کورش (۱۳۸۵). « نیازسنجی پژوهشی ». چاپ اول. تهران: آبیژ.
- گنجی، محمد حسن (۱۳۶۸). « آخرین بیانیه ی انجمن جغرافیایی انگلستان ». رشد آموزش جغرافیا. ۱۸۰.
- گودرزی، ابوالفضل (۱۳۹۲). « سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، فلسفه و جایگاه تربیت بدنی ». رشد آموزش تربیت بدنی، ۱۳(۴)، ۳۲-۳۴.
- نوریان، محمد (۱۳۸۸). « راهنمای علمی تحلیل محتوای کتاب های فارسی اول دبستان در ایران ». تهران. نشر شورا.
- وفایی، رضا، فضل الهی قمشی، سیف اله و طالعی فرد، احمد (۱۳۹۶). « بررسی میزان توجه به ساحت های شش گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی ». مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، ۲(۳)، ۱۳۱-۱۵۴.
- یار محمدیان، محمد حسین (۱۳۸۵). « تحقیق کیفی » چاپ اول. تهران: سمت.